

TÜ eetikakeskus

Orava Põhikooli meeskond
Koostaja Ene Säinast

Põhiväärtuste sõnastamine ja selgitamine Orava Põhikoolis

Konkurss „Väärtuskasvatuse valikud ja võimalused. Kooli põhiväärtused.“

Orava 2010

Sisukord

1. Sissejuhatus	2
2. Väärtuste selgitamine	2
3. Näiteid tööst õpilastega 2009/2010 õppeaastal	4
4. 2010/2011 õppeaasta eesmärgid	6
5. Näiteid tööst õpilastega 2010/2011 õppeaastal	6
6. Kokkuvõte	10
7. Lisad:	
1. Minu kooli põhiväärtused – mõistete selgitamine	11
2. Minu kooli väärtused – õpetajad	12
3. Minu kooli väärtused – abipersonal	15
4. Meie kooli väärtused – rühmatöö	17
5. 2010/11 õppeaasta eesmärgid	18
6. Ankeet lapsevanematele koos kokkuvõttega	19

Sissejuhatus

Esimest korda tõusis kooli väärtuste teema üles 2009. aasta I poolaastal, kui õpetajate töörühm alustas uue arengukava koostamist. Töökoosolekul kirjutasi kõik õpetajad lehele enda jaoks 5 olulisemat väärtust. Seejärel arutati kirjutatud rühmades ja koostati pingerida väärtustest, mis võiks kooli väärtused olla. Kooli hoolekogu ettepanekul toimus kevadel töökoosolek koos lastevanematega. Lastevanemate osavõtt oli minimaalne – lisaks hoolekogu esindajatele osales vaid 2 lapsevanemat. Sellel koosolekul arutati just peamiselt visiooni ja väärtusi. Orava Põhikooli väärtused sõnastati järgmiselt:

- ausus
- hoolivus
- lugupidamine iseene ja teiste vastu
- paindlikkus
- sallivus

Oktoobris 2009 toimunud lastevanemate üldkoosolekul tutvustasime valminud arengukava lastevanematele. Täiendusi ja parandusi ei tehtud. Kooli väärtused olid määratud.

Tagantjärele tarkusena teame, et alustasime vales otsast. Enne oleks pidanud toimuma töö isiklike väärtustega klassides ja koolitöötajatega, lapsevanematega.

Väärtuste selgitamine

Oluline muutus väärtuskasvatuse tähenduse mõistmisel toimus oktoobri lõpus, kui direktor osales TÜ eetikakeskuses toimunud riikliku programmi „Eesti ühiskonna väärtusarendus 2009–2013” raames toimunud koolitusel. Enne koolitust oli meil idee osaleda konkursil, kuid pärast koolitusseminari ”Väärtusarenduse valikud ja võimalused. Kooli eneseanalüüs.” saime aru, et meil on veel palju tööd ees. Samas andis koolitusseminar häid mõtteid ja kindlustunde, et sisuliselt meil asi toimib. Puudu on vaid teadlik side väärtustega. Novembris 2009 alustasime koolis tööd oma väärtuste sisulise tähenduse lahkamisega. Kõigepealt said kõik koolitöötajad ülesande kirjutada kooli väärtused lahti ehk selgitada oma sõnadega, mida üks või teine väärtus tähendab (lisa 1). Töötajad olid küll algul pelglikud, kuid direktor rõhutas pidevalt, et valesid vastuseid pole. Nende vastuste alusel tegi direktor koondi, kus kõik pakutud selgitused kirjas olid (lisa

2, 3). Seejärel toimusid pedagoogilise ja abipersonali töökoosolekud. Rühmatööna valmis täiskasvanute tõlgendus meie kooli väärtuste sisu kohta (lisa 4). Koondatud vastustest valiti välja olulisemad.

II poolaastal jätkus töö õpilastega. Klassijuhatajad arutlesid lastega, mida üks või teine väärtus tähendab ning kuidas see igapäevases koolielus väljendub. Abivahendina kasutati koolitöötajate poolt koostatud väärtuste tõlgendusi. Kõigepealt said aga õpilased oma selgitusi pakkuda. Kõiki väärtusi ei olnudki nii lihtne seletada.

Näiteid tööst õpilastega 2009/10 õppeaastal

Katkendeid klassijuhatajate kokkuvõtetest õppeaasta lõpus:

I klassis arutlesime läbi kooli põhiväärtused, kuidas lapsed sellest aru saavad. Laste arvamused väärtuste kohta: sallivus-olen viisakas teiste õpilaste, õpetajate ja lapsevanemate vastu. Ausus- olen teiste vastu aus, ei valeta kellelegi. Austad teist inimest. Hoolivus- hoolid väikestest lastest, ei luba nõrgale jääle minna ja autoteele minna. Hoolid asjadest, et need katki ei läheks. Hoolid väiksematest, et keegi neile haiget ei teeks. Hoiad asjad ja klassiruumi korras. Teed kõike hoolsasti ja oled kokkuhoidlik. Ülejäänud kooli põhiväärtused jäid 1. klassi lastele sõnadena arusaamatuks, neid pidi õpetaja lihtsamalt lahti seletama.

II klassis arutlesime väärtuste üle III veerandi alguses. Kõigepealt rääkisime sellest, mis väärtus üldse on. Lapsed pakkusid materiaalseid asju. Kulda, hõbedat, raha- arvati algul. Siis aga püüdsime mõelda, et kas sõnal „väärt“ on ka teisi tähendusi. Inimestel ja inimsuhetes on samuti väärtusi, mida rahas mõõta ei saa - pakuti sõbralikkust, abivalmidust, puhtust, viisakust. Edasi vaatasime meie kooli väärtusi eraldi. Sallivuse kohta ei osanud lapsed midagi öelda - pakuti vaid seda, et see tähendab midagi või kedagi mitte sallima. Rääkisime, et sallivus on see, kui arvestatakse ja aktsepteeritakse teisi enda ümber sellisena nagu nad on. Aususe kohta öeldi, et on see, kui ei valeta ja oled õiglane, jagad võrdselt. Hoolivus- hoolid teistest, ei kiusa, ei löö, olen sõbralik. Lugupidamine oli samuti õpilaste jaoks raske mõiste. Rääkisime, et see on austus iseenda ja teiste vastu. Siis rääkisid lapsed, et et ei tohi lüüa ega teisi muul moel halvasti kohelda, ei tohi norida ning kui kellegi arvamus millegi kohta on teistsugune/erinev, ei naera me seda välja. Paindlikkuse kohta ei osatud midagi arvata. Püüdsin selgitada, et see on teistega arvestamise oskus. Püüdsin igal juhul tuua vestlusesse näiteid igapäevasest (kooli)elust, et õpilased paremini mõistaksid. Kui natuke suunata neid

mõtlemata, saavad aru küll, millega tegu. Ainult mõisted, kui sellised, on nende jaoks pisut keerulised.

V kl- Väärtuskasvatusele on kindlasti suur osa, seda olen püüdnud puudutada iga uue teema juures ja nii palju kui aeg võimaldab. Sageli ütlevad õpilased üksteisele halvasti, ette on tulnud olukordi, kus öeldakse mõtlematult rumalusi ka õpetajale. Püüan väärtuskasvatuse punktidega tegelda päris palju ja ega see minu jaoks mingi uus asi ei ole- see oli ja on üks peamine osa õpetajatöös, kasvatustöös. Klassiga arutasime meie kooli väärtuste teemat põhjalikumalt 12. jaanuaril, kus õpilased kirjutasid, et **sallivus** on: sallid teisi; kui sa ei salli kedagi; et ei ole nii, et keegi on erand, arvestad kõigiga; kui sallid ennast; kui ei karju teiste peale; kui ei narri; sa pead sallima teist inimest; sa pead sallima igat inimest; kõik peavad kõiki sallima; et sa sallid ka teisi, mitte iseennast; **hoolivus** on: hoolid endast ja teistest; et hoolid teistest, et küsid, kuidas tal läheb; ei hooli ainult endast; arvestad ka teiste, mitte ainult iseendaga; ei vala oma viha teiste peale välja; ei karju teiste peale; kui kommi on annad teistele ka ja ei ole kade; **lugupidamine** on: et käitunud ilusti; et sa pead kõikidest inimestest lugu; ei solva teisi; ei narri teisi ja ei solva, käitunud kõigiga võrdselt; kui sa arvestad kõigi inimestega; kui sa austad teisi; kui sa kuulad teist ja ei räägi vahele; ei solva roppude sõnadega; **paindlikkus** on: kui sa annad järele või lepid mingi halvemaga; ei löö teisi; et sa paindud väga hästi; kui sulle keegi ei meeldi, siis sa ei kiusa ega narri teda; kui sulle kooli toit ei meeldi, siis ei karju nii, et kooli kokk solvuks; **ausus** on: et ei valeta sõpradele, õpetajale, tunnistan üles, kui midagi teed; ei valeta; julged rääkida, kui oled midagi halvasti teinud; peab olema teiste inimestega aus; austad kooli töötajaid; austad igat inimest; aitad, kui on vaja.

VI klassis rääkisime kooli põhiväärtustest esimest korda jaanuari alguses. Esmalt lasin neil endil kirjutada, mis neil seostub ühe või teise konkreetse mõistega. Seejärel arutlesime ühiselt läbi, mida selle sõnaga mõeldakse, kui jutt käib kooli väärtusest, kuidas seda mõista, mis see hõlmab. Veebruari alguses lasin neil uuesti kirjutada, mis on meie kooli põhiväärtused ja mida see hõlmab. Jooksvalt klassi probleeme lahendades püüdsime leida ka seose, millise väärtuse vastu me eksisime. Kooli viimasel päeval kirjutas iga laps enda kohta analüüsi, kuidas temal on lood kooli põhiväärtuste järgi käitumisega. (NT: Kas ma olen olnud aus? Kui ei, siis miks?)

IX klassis sai esimeses teemat puudutavas tunnis igauks iseseisvalt lahti kirjutada, mida tema mõistab antud väärtuse all. Teises tunnis sai rühmatööna veelkord arutletud ja kirja pandud, mis oleks see kõige sobivam lahtiseletus.

Nagu näidetest näha, on klassijuhatajad teemat käsitlenud üsna sarnaselt. Vähem on suunatud õpilasi mõtlema oma isiklike väärtuste üle. Järgmiseks õppeaastaks on kavas väärtuskasvatusse

kaasata ka lapsevanemad. Arenguveestluste üks teema on kooli väärtuste ja iga konkreetse pere väärtuste võrdlemine.

2010/11 õppeaasta eesmärgid

Kooli õppeaasta üldeesmärk: kooli põhiväärtuste teadvustamine kooliperele ja huvigruppidele. Huvigruppidega on mõeldud eelkõige lapsevanemaid ja teisi vallaelanikke. Üldeesmärgi täitmiseks on eraldi välja kirjutatud valdkondade eesmärgid ja tegevused eesmärkide saavutamiseks (lisa 5). Neid eesmärke ja tegevuskava tutvustati vanematele 14. oktoobril toimunud üldkoosolekul.

Peamine huvigrupp on lapsevanemad. Septembris toimusid kõigis klassides lastevanemate koosolekud. Palusime vanematel täita ankeedi kooli väärtuste kohta (lisa 6). Kui vanemal on koolis rohkem lapsi, täitis ta ainult ühe ankeedi. Koolis õpib lapsi 56 perest. Ankeete täitsid 39 pere esindajad. Ligikaudu pooled vastajatest märkisid, et teavad kooli väärtusi, aga nimetada oskasid vähesed. Õppeaasta jooksul toimuvate arenguveestluste üks punkt on planeeritud oma pere ja kooli väärtuste võrdlemine. Sellega loodame täita mitu eesmärgi- vanemad räägivad lastega rohkem, räägivad väärtustest üldse ja oma pere ning kooli väärtustest. Kevadel küsitleme vanemaid uuesti, et võrrelda muutust.

Õpilaste ja koolitöötajate teadlikkust hindame kevadiste eneseanalüüside põhjal.

Näiteid tööst õpilastega 2010/11 õppeaastal.

Katkendeid klassijuhatajate kokkuvõtetest I veerandi lõpus:

1. klassis on kogu veerandi jooksul läbivalt räägitud, et ära tee ega ütle teisele seda, mida sa ei taha, et sulle tehakse või öeldakse. Ausus: probleem oli J. valetamisega. Pidi ise kodus oma pahandusest rääkima, kuid esimesel korral seda ei teinud. Sallivus: kõikide õpilaste tase ei ole klassis ühesugune ning seda on õpilased ka ise märganud. Lapsed teavad, et nõrgemad ei ole seepärast halvemad.

2. klassile said kooli põhiväärtused stendile trükitud septembri alguses. Neid on võimalik iga päev sealt lugeda. Kõik väärtused on 2 korda selle veerandi jooksul lahti seletatud. Kui keegi lastest on valesti käitunud, siis vaatame ühiselt väärtused üle ja vaatame, mille vastu on ta eksinud.

3. klassis tuli oma kooli väärtustest juttu juba selle aasta 1. koolipäeval. Seda nii kohalolevate vanemate kui ka lastega. Lastel oli meeles, et need olid mingid keerulised sõnad, mis olid tahvlil kirjas. Meeles enamus neist ei olnud, kuid kirjeldada oskasid lapsed küll, kuidas peaksid käituma, et neid väärtusi järgida. Tuletasime ühekaupa meelde, mis need „keerulised“ mõisted olid ja mida need tähendavad. Lapsed olid nõus, et neid peaks kõik järgima.

Eks veerandi jooksul ole ikka neid situatsioone ette tulnud, mil on õpilastega arutatud neile sobilikku/sobimatut käitumist ja juureldud selle üle, kas me peame oma kooli väärtusi ka enese jaoks olulisteks. Üks probleem oli konkreetselt seotud teise õpilase narrimise, eiramise, .. jm. sellisega. Vestlesime teemal, kas me oleme sallivad, kui mõne oma kaasõpilase/koolikaaslasega nii käitume. Lapsed said aru küll, et pole ja mõistsid, et peaks olema.

Oli veel üks konkreetne näide veerandi viimastel päevadel ilmsiks tulnud laste omaleiutatud „Püksid maha“ mängu kohta. Mängitakse kulli ja püütakse teisel pükse maha tõmmata. Enamus klassist seal õnneks ei osalenud. Arutasime, kas õpilane peab lugu teistest ja eelkõige iseendast, kui ta selliseid mängu mängib. Kindlasti mitte, leidsid lapsed ja nii see ongi.

Kindlasti tuleb ette iga päev neid olukordi, kui tahaks maha istuda ja pikemalt õpilastega rääkida, kuid kahjuks pole alati selleks aega (et kõik oleks klassis jne.). Loomulikult pole ka alati vajadust kõikidega korraga rääkida. Kui mingi delikaatne probleem on ainult ühel õpilastest, siis ei peakski seda klassi ees arutama. Siinkohal peaks ka õpetaja ise järele mõtlema. Kas ma olen salliv? Kohtlen ma kõiki võrdselt? Kas ma pean lugu õpilasest, kelle probleemi ma teiste ees arutan?

4. klassis toimus veerandi ja aasta algul arutelu meie kooli põhiväärtusest. Suvega oli mõni väärtustest ununenud. Kuid koos klassiga koostöös said kõik tahvlile üles kirjutatud.

Sel veerandil tegelesin uue õpilase tõrjumise probleemiga. Vestlesin oma klassi õpilastega. Toimusid nii individuaalsed arutelud kui ka klassikoosolekud. Püüdsin suurema selgituse ja analüüsi teha just kooliväärtuste varal. Need on laste mõtted just sellest probleemi arutelust:

Lugupidamine iseenda ja teiste vastu – tahad, et sinuga arvestatakse, arvesta ka teisega!

Paindlikkus – ma ei saa valida sulle tõelist sõpra, kuid sa pead oma klassikaaslastega hoidma normaalseid suhteid.

Ausus – tuleb oma eksimusi tunnistada ja leida, kas minu öeldu ei tekita teises alaväärsust ja tõrjutust. Koos leida, kes halvasti ütles, mitte seda varjata.

Sallivus – kuulan ja suhtlen ka nende õpilastega, kes ei ole minu parimad sõbrad ning kelle käitumine tundub mulle natuke imelik või teistest erinev.

Hoolivus – tahan aidata endast nõrgemaid, väiksemaid. Suhtlen kõigiga, kes püüavad minuga kontakti saavutada. Hoolin oma klassist, koolist ning püüan narrimisi ja vale käitumist ära hoida või vähemalt valesti käitujaid korrale kutsuda. Teen oma poolt kõik, et kõigil Orava kooli õpilastel ja koolitöötajatel oleks hea selles koolis olla.

6. klassis toimus õppeaasta alguses klassi õpilastega põgus ülevaade meie kooli väärtustest.

Klassi lastevanemate koosolekul oli samuti juttu kooli väärtustest ja sellest, et tulevaste arenguestluste üks teema on kooli ja konkreetse pere väärtuste võrdlemine.

I õppeveerandil ei jõudnud väga palju iga konkreetse väärtuse punktiga tegeleda, aga midagi võib ära märkida: hoolivus – näiteks: tegutsemine tulekahju korral (kuidas õigesti käituda, et keegi viga ei saaks)- praktiline õppus. Teavitustöö: kodus peaks kontrollima suitsuandureid ja puhastama korstnad. Liikluskasvatus: helkuri kasutamine, sõitmine jalgrattaga. Osavõtt „Suitsuprii klassi“ võistlusest- see käib ka aususe ja lugupidamise vastu nii enda kui ka teiste suhtes.

Arvan, et ka muretsemine on üks hoolivuse näitaja, sest R. ja A. pärast tuleb tihti õpetajaga nõu pidada, kuidas hinded korda saaks. Mõlemal õpilasel läheb sageli meelest, et nad peavad minema järeleaitamise tundi või oma tegemata töid järele vastama. Olen suhelnud ka mõlema õpilase vanemaga. Mõni aeg pärast jutuajamist toimub kodus õppimine, kuid varsti on jälle kõik endine. Neid peab kogu aeg tagant torkima.

Lugupidamine enda ja teiste vastu- hea näide on see, kui R. ja A. läksid järeleaitamise tunnis kisklema ja õpetajal ei olnud võimalik nendega tööd teha. Hiljem selgus, et R.-l olid õpetaja klassi sisenedes ka jalad laua peal. Helistasime õpetajaga mõlemale poisile koju. R. ema ei tahtnud alguses kõike uskuda, aga kui asi läks selleni, et jalad olid laual, siis suhtumine

muutus. R. ei olnud aus ja püüdis A. süüdlaseks teha, sest kartis karistust. Loomulikult said mõlemad õpilased aru, et nad käitusid valesti ning palusid õpetajalt andeks.

Hea meel on sellest, et kui minu klassi lapsed nägid, kuidas üks 1. klassi õpilane narris oma klassi lapsi „haisukottideks“, siis läksid nad vahele ja keelasid narrimise ning andsid sellest teada õpetajale.

Meeldis ka klassi jalgrattamatk, kus kõik olid sõbralikud ja aitasid üksteist. Lõpus mõned õpilased väsisid ja ma pidin mõned auto peale võtma, ei olnud narrimist, et teised ei jõua sõita. Meeldiv oli ka see, et 8. klassi õpilane K. andis Hanikases oma ratta A.-le, et ta saaks matkal edasi sõita, sest jalgratas läks katki.

Sageli tuleb meelde tuletada korrapidaja ülesandeid, sest tunni alguses peab tahvel olema puhas ja klass tuulutatud.

7. klassis toimus 1. septembril arutelu „Millised on meie kooli väärtused? Milles need avalduvad?“ Mõte seisnes selles, et õpilastele meenutada ja üle korrata väärtused ja nende tähendused.

13. septembril oli „Klassi oma kohus“. Kuna reedel „Reipalt koolipinki“ maastikumängul toimus kaklus, siis nüüd tuli asjaosalistel klassi ees aru anda, milliste väärtuste vastu ta eksis ning kuidas oleks pidanud käituma. Kokkuvõtteks pidi iga osaline klassi ees andma nn „paranemislubaduse“, sõnastades oma sõnadega, mida ta enam ei tohiks teha.

Peale klassi lastevanemate koosolekut toimus arutelu, kas kodus on kooli väärtustest vanematega vesteldud ja seoses millega.

Oktoobri esimesel nädalal tegime kirjaliku eneseanalüüs „Kas ma olen järginud kooli põhiväärtusi?“ Iga õpilane pidi enda kohta anonüümselt kirjutama, kas ja kuidas on temal lood kooli väärtuste järgimisega. Kui õpilane leidis, et pole alati aus olnud, pidi tooma ka näiteid. Nt. Pole olnud aus – olen õpetajale valetanud, et vihik jäi koju, tegelikult oli kodune töö tegemata. Palusin analüüsida anonüümselt, et nad julgeksid ausalt kirjutada. Veerandi viimasel koolipäeval rääkisin väärtustest mina. Kiitsin klassi, sest olukord on võrreldes eelmise õppeaastaga paranenud: oma tegusid tunnistatakse ja teiste tegemistesse suhtutakse rahulikumalt, ära on jäänud nn. „aga ma sulle veel näitan...“. Omavahelised narrimised ja nöökamised on vähenenud.

9. klassis oli väärtuskasvatuse põhiteema noorematele õpilastele eeskujuks olemine.

Koolis on kokkulepe, et õpetajaid võib kutsuda eesnime pidi, kui lisada ette sõna „õpetaja“. Näiteks õpetaja Marju. Osade õpetajate puhul kipub see ununema. Oleme sõbralikud, kuid lugupidavad.

Liiklusreeglitest kinnipidamine ja vastastikune liiklusalane viisakus on ainuvõimalik tee enda ohutuse tagamiseks. Septembris sõitsid poisid koolimaja juures sõiduteel mopeediga kiivrit kasutamata ning kahekesi jalgrattal.

Aususe teema kerkis üles, kui õpilane võttis järeltöö tegemise ajal õpetaja kaustast hindele „5“ tehtud töö, et paremat hinnet saada.

Kokkuvõte

Aasta on möödunud, kui alustasime teadlikult tööd väärtuskasvatusega. Koolitöötajatel on tekkinud kindlus ja arusaam, mida ja kuidas peaks tegema. Nüüd on eelkõige vaja ennast arendada, otsida huvitavat lisamaterjali, lugeda kirjandust. Läbiv teema õppekavas „Väärtused ja kõlblus“ soosib selle teemaga jätkuvat tegelemist.

Enamik õpilasi ja koolitöötajaid oskab nimetada kooli väärtusi ja selgitada nende sisulist tähendust. Eesmärk on, et õppeaasta lõpuks oskaks kogu koolipere oma tegevust seostada erinevate väärtustega. Samas ei lõpe väärtuskasvatus õppeaastaga. Järjepidev töö väärtustega saab üheks tähtsamaks osaks uues kooli õppekavas, mis valmib augustiks 2010.

Lisa 1

Minu kooli põhiväärtused

SALLIVUS tähendab minu jaoks, et:

- 1.
- 2.

3.

AUSUS tähendab minu jaoks, et:

1.

2.

3.

HOOLIVUS tähendab minu jaoks, et:

1.

2.

3.

LUGUPIDAMINE ISEENDA JA TEISTE VASTU tähendab minu jaoks, et:

1.

2.

3.

PAINDLIKKUS tähendab minu jaoks, et:

1.

2.

3.

Lisa 2

Minu kooli väärtused

õpetajad

SALLIVUS	AUSUS	HOOLIVUS	LUGUPIDAMINE ISEENDA JA TEISTE VASTU	PAINDLIKKUS
<ul style="list-style-type: none"> • Hoian inimesi enda ümber • Ei sildista inimesi hoolimata nende vaadetest • Ei anna kellelegi nimesid • Ei ütle kellelegi õelusi (olgem tolerantsed) • Võetakse teisi inimesi sellisena nagu nad on • Aktsepteeritakse teiste arvamust ning püütakse seda mõista • Ei mõisteta kedagi hukka ilma teda ära kuulamata • Hea läbisaamine ja viisakas suhtlemine õpilaste, kolleegide ja lapsevanematega • Vähem negativismi 	<ul style="list-style-type: none"> • õpilane avab oma suu selleks, et rääkida tõsiseid fakte • õpetaja peab kinni oma lubadustest • ei manipuleerita, valetata ja tunnustatakse oma eksimusi • inimesed ei valeta, salatse ega varja • eelkõige tuleb olla enda vastu, oled selline nagu oled, ei teeskle • vahetu ja otsekohene suhtlemine (ilma enesekesksete solvavate märkusteta) 	<ul style="list-style-type: none"> • hoiame inimesi enda ümber • mõtleme teistest nii, nagu see päev jääks viimaseks (aitame üksteist) • tuntakse huvi teiste tegemiste vastu, võimalusel abistatakse • kuulatakse teist ning arvestatakse temaga • nähakse teiste muret ja suheldakse olemata pealetükkiv • aidata teisi, anda nõu, lohutada • osata kuulata teisi, olla mõistev • armastus, lahke olemine, sõbralikkus 	<ul style="list-style-type: none"> • kohtled teist nii nagu soovid, et sind koheldaks • austad teiste maailmavaateid ja mõtteid • ei alanda kellegi enesehinnangut • arvestatakse kõikide arvamust ja hoiakuid • ollakse aus • suheldakse vahetult, ei valata enda kogutud viha jm negatiivseid tundeid mõtlematult teiste peale • viisakust jätkuks igas olukorras • ei kuule ainult oma häält • üksteise toetamine, 	<ul style="list-style-type: none"> • õpetajal on õpilase jaoks aega • alati ei ole kõik must-valge, nt kui õpilane on haige, ei pea ta kohe kt tegema • on reeglid, kuid vahel võib teha erandeid • mõistetakse endast erinevaid • leitakse vahel kompromisse • arvestatakse teistega • arvestada isiksuse omadusi, kiita • headus, huumor • ei suru peale oma mina • töötajasõbralik töökorraldus • lastesõbralik mõtteeviis

<ul style="list-style-type: none"> • Tunnustan erinevusi • Arvestan kõikide omapäraga • Suuta teadlikult inimestes ja olukordades head näha • Oskus näha end teiste vaatenurgast • Olla mõistmisvõimeline, arusaamisvõimeline • On enesekasvatamise tulemus • Kohtlen kõiki võrdsetena • Ei toetu eelarvamustele • Ei vaata kellelegi ülevalt alla • Ei suhtu eelarvamusega teistesse • Püüan mõista teiste eripära ning käitumise motive • Kõik ei ole ühesugused, kõik oleme erinevad • Proovin leida ka kõige halvemas olukorras 	<ul style="list-style-type: none"> • ei valeta • õiglane õpilaste hindamisel, kiitmisel • täidab lubadused, näeb ka oma vigu • Julgen tunnistada tehtud vigu • Otsused põhinevad õige ja vale tundmisel • Ei kuritarvita teiste usaldust • Puhas südametunnistus enda kui kaaslaste ees • Aus inimene räägib, mida mõtleb, teeb ja ütleb • Ei ole silmakirjalik • Olen otsekohene, ütlen välja ka ebameeldiva • Pean kinni antud lubadustest • Räägin, seda, mida mõtlen • Ei nõua teistelt seda, mida ise ei suuda täita • Püüan olla 	<ul style="list-style-type: none"> • hoolin, mõistan, naeratan, pakun abi oma koolis • märkan abivajajat, kuulan ära • ei osata kellegi valusaid kohti • hoolivus kaaslaste suhtes teeb rikkaks nii saaja kui andja • oskus märgata • märkan ka pisiasju, olen tähelepanelik • pakun abi ka siis, kui seda otseselt ei paluta • püüan alati mõista teiste ootusi või vajadusi • ei käi külmalt teistest mööda • pakun oma abi, kui seda küsitakse • hoolin kaastöötajatest, õpilastest, lapsevanematest • kiidan õpilast • Märkan abivajajat • Pakun abi, lohutan • Tunnen huvi 	<p>“kokkuhoidmine”</p> <ul style="list-style-type: none"> • vastastikune lugupidamine muudab meie kooli püsivamaks • pakub rahulolu • teeb õnnelikuks • aktiivne kuulamine • mitte sekkuda jutuajamisse, mis pole sinu jaoks • oskus igas olukorras end valitseda • oskus õigel ajal tõmbuda tahaplaanile • lugupidamine oma töö vastu • olen aus, enne mõtlen, kui midagi ütlen • ei solva • ei kasuta labaseid väljendeid ega roppusi oma kõnes • ei torgi teiste hella kohta • ei sega olemast kellegi tema ise • pean lugu vanematest, 	<ul style="list-style-type: none"> • inimesele pakutakse tema jaoks parimat võimalust • suhtub kõigisse ja kõigesse mõistvalt • meeskonnatöö tegemise võime ja oskus • kuulata ja mõista last nii, et ta tunneb, et teda mõistetakse • tunnustab oma vigu • olen valmis pidama läbirääkimisi, tegema kompromisse, leidma lahendusi • kui vaja, lähen kompromissile või leian uue lahenduse • arvestan olukorda • hindan ümber antud lubadusi või tehtud otsuseid • Kõik õpilased ei omanda õppeainet ühtemoodi- leian tööd tugevamatele ning nõrgematele ning arvestan iga õpilase individuaalsust, mis tähendab, et igaüks
--	--	--	--	---

<p>midagi, mis õpetab</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kõik me teeme vigu ja soovin, et ei võimendataks teiste vigu (puudusi) vaid püüaksime neid toetada: kus viga näed laita, seal tule ja aita! • Ma austan teiste arvamust, hoiakut jne • Ei suru peale oma arvamust • Tunnustan inimeste individuaalsust ja mitmekesisust • Võtan oma kaaslasid sellisena nagu nad on • Arvestan teiste eripäradega • Meil kõigil on häid ja halbu päevi- ühe päeva sündmuste põhjal ei saa lasta kujundada arvamust inimesest • 	<p>sõnapidaja (mida luban, seda teen)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tunnistan oma vigu • Ei valeta • Olen abivalmis • Ma käitun südametunnistuse järgi • Tunnistan oma vigu • Ma räägin seda, mida mõtlen ja teen, mida räägin • Olen teiste vastu tähelepanelik • Arvestan teiste soovidega ja vajadustega • Olen sõbralik ja abivalmis • Räägin, kui miski on mureks (rõõmuks) • Räägin asjadest nende inimestega, kes on asjaga seotud • Ei vassi, tunnistan, kui eksin • 	<p>(viisakuse piires)</p> <ul style="list-style-type: none"> • 	<p>kaastöötajatest, õpilastest</p> <ul style="list-style-type: none"> • koostöö erinevate huvigruppidega – leida erinevaid koostöövõimalusi- see arendab iseennast ja toob kasu ka teistele • lõpetan ettevõetud tööd • väärtustan iseennast ja teisi inimesi • suhtun inimestesse austavalt • olen valmis koostööks • ei luba end solvata ega sõimata, ise teisi ka ei solva • olen aus iseenda ja teiste vastu • 	<p>õpib oma võimetekohaselt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kohanen kiiresti uute tingimustega • omandan kiiresti vajalikud oskused ja teadmised • olen valmis konsensuseks • arvestan, et alati ei saa nii nagu mulle meeldib • kõik pole andekad samades asjades • kõik me oleme võimelised õppima, ainult mitte ühel ja samal ajal, ühte ja sama asja ja ühel ja samal määral •
---	--	---	--	--

SALLIVUS	AUSUS	HOOLIVUS	LUGUPIDAMINE ISEENDA JA TEISTE VASTU	PAINDLIKKUS
<ul style="list-style-type: none"> • Austada teiste tõekspidamisi • Arvestada alati ka teistega • Ennast mitte üle hinnata • Eriarvamuste aktsepteerimine • Austus teiste uskude, nahavärvi jms vastu • Kõik inimesed on võrdsed • Olla salliv ja suhtuda teistesse õiglaselt • Kõik inimesed pole ühesugused, arvestada tuleb kombeid, arvamusi, traditsioone • Sallivus võimaldab erinevusi tunnustada ja mõista • Võetakse kõiki sellistena nagu nad on • Arvestatakse, et kõik 	<ul style="list-style-type: none"> • mitte valetada • teha vahet isikliku ja võõra vara osas • põhimõtteliselt piibli 10 käsku • oma ja võõra vaha vahettegemine • poolik tõde on terve vale • olla ise aus • olla põhimõttekindel • kui oleme ausad, ei valeta, kohtleme teisi õiglaselt • kui on midagi öelda, siis öeldakse otse • julgetakse tunnustada oma vigu • kui midagi näed või tead, julge öelda • näed abivajajat –aita • julgusta, kes kahtleb endas • ütle hea sõna 	<ul style="list-style-type: none"> • arvestada teiste inimestega • pakkuda võimalikku abi abivajajatele • soovitada õigesti tegutsema, takistada ohtlike olukordade teket • püüda ohtlike olukordi ära hoida • aidata hättasattunut • püüda teistele mitte ebameeldivusi valmistada • hoolida ja austada teispäev olla usaldusväärne, tähelepanelik igapäevastes oludes • püüda end teiste inimestega samastada, nii mõistan teisi paremini • tuleb tervitada (tere) 	<ul style="list-style-type: none"> • arvestada oma soovidega • arvestada kaastöötajate ja teistega • käituda solidaarselt • ei räägi teemal, mis kaasvestlejale on ebamugav • ei uudishimutse, ei riiva teiste tundeid • pidada ka looma elusolendiks • Endast ja teistest lugupidamine, oma väärtuste tunnustamine • Tahe teisi aidata ja olla toeks abivajajale • Austust näidata viisaka käitumise ja lugupidava suhtumisega, olla omakasupüüdmatu • On välja kujunenud 	<ul style="list-style-type: none"> • arvestada teiste tõekspidamistega • suhtlemises leida rahuldav kesktee • oma töös olla paindlik, arvestada olukorda • vajadusel teha teiste suhtes järeleandmisi • võimalusel leida kuldne kesktee • püüda ehitada kirik keset küla • olla valmis tegema seda, mida ei pea tegema • olla vastutulelik, taluda erinevaid olukordi, mitte rahutuks muutuda • kasutada igapäevaelu värvikamaks muutmiseks

<p>on isiksused</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kõik ei pea mõtlema nagu mina • Tunnustada erinevaid arvamusi, uskumusi, hoiakuid, tavasid, kombeid, kultuure • Suhtuda võrdväärselt teistesse rahvustesse • Suhtuda võrdselt inimestesse olenemata sotsiaalsest taustast või olekust • Austus nii kolleegide kui laste suhtes • Üksteisemõistmist • Usaldust • Iga inimene on erinev. Püüan aru saada ja mitte teravdada tähelepanu minu jaoks ebaolulistele asjadele • 	<ul style="list-style-type: none"> • olla aus iseenda vastu • olla aus teiste suhtes • et inimesed usuksid minusse • õiglus-oma vigu mitte veeretada teiste kaela • kohustused om töö suhtes • julgus lahendada probleeme • dekalooigi 8,9,10 käsk • pole vaja intriige, kui saab, tuleb otse öelda, kui pole võimalik, ole vait • 	<ul style="list-style-type: none"> • mitte tujutseda • mitte taga rääkida • muretsemine kellegi pärast • aidata hädasolijaid • hoolida oma tööst ja ümbritsevatest inimestest • vastutus • arvestada teiste arvamustega • tunnen huvi teiste vastu • püüan võimalusel aidata • 	<p>omad eluväärtused ja hoiakud</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitte olla käskiv ja pealetükkiv teiste isikute suhtes • Arvestada teiste inimeste arvamustega ja osata kuulata inimesi • Käituda teistega nii nagu sina tahad, et sinuga käitutakse • Üksteise toetamine ja kiitmine • Kindlustunne töö suhtes-ka seda tööd on vaja hästi teha, olenemata palga suurusest • Täidan antud lubadusi ja ei luba tühja • Ütlen alati "tere" • Hoian võõraid saladusi • 	<p>huumorimeelt</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kõi ei pea olema nii targad kui sina • Tuleb mõista, et igauks meist võib sattuda masendusse • Igaühel tuleb ette vigu • Mõningates küsimustes järgi anda • Pakkuda välja muu lahendus probleemile • Koostöö-tulla teiste soovidele vastu • Töö kohustus-teha ka sellised tööd ära, mis ei ole meeldivad • Ise pakkuda välja lahendusi, mis muudavad nii enda kui teiste elu lihtsamaks • Ei suru peale oma vaatevinklit • Austan teiste põhimõtteid •
--	---	--	---	--

Lisa 4

SALLIVUS	AUSUS	HOOLIVUS	LUGUPIDAMINE ISEENDA JA TEISTE VASTU	PAINDLIKKUS
<p>Hoian inimesi enda ümber.</p> <p>Võtan teisi inimesi sellistena nagu nad on ja arvestan nende eripäradega.</p> <p>Suhtlen viisakalt õpilaste, õpetajate ja lapsevanematega, saan nendega hästi läbi.</p> <p>Aktsepteerin teiste arvamust, püüan seda mõista, ei võimenda puudusi.</p> <p>Ei suhtu teistesse eelarvamusega ning ei sildista neid, vähem negativismi.</p>	<p>Ei valeta!</p> <p>Ei kuritarvita teiste usaldust.</p> <p>Pean kinni oma lubadustest ja tunnistan oma vigu.</p> <p>Olen õiglane hindamisel ja hinnangute andmisel.</p> <p>Räägin probleemidest vahetult nende inimestega, kes on asjaga seotud.</p>	<p>Märkamine, hoolivus ja mõistmine teevad rikkaks nii saaja kui andja.</p> <p>Kuulan, olen sõbralik ja toetan abivajajat.</p> <p>Olen osavõtlik, tähelepanelik ja salliv nii teiste kui ka enda suhtes.</p> <p>Märkan ja tunnustan kõikide püüdlikkust ja edasijõudmist.</p>	<p>Austan teiste maailmavaadet, mõtteid ning hoiakuid.</p> <p>Vastastikune lugupidamine ja koostöö erinevate huvigruppide vahel.</p> <p>Väärtustan iseennast ja teisi.</p> <p>Jääda viisakaks igas olukorras.</p> <p>Juhinduda põhimõttest: enne mõtlen, kui midagi ütlen.</p>	<p>Paindlikkus on inimese võime ja oskus</p> <ul style="list-style-type: none"> • teha meeskonnatööd; • pidada läbirääkimisi; • teha kompromisse; • leida lahendusi; • arvestada individuaalsust; • kuulata ja mõista. <p>Oskus ja võime olukorda ja individuaalsust arvestades pidada läbirääkimisi, teha kompromisse, leida lahendusi.</p>

Lisa 5

Õppeaasta 2010/2011 eesmärgid

Valdkondade eesmärgid:

1. Eestvedamine ja juhtimine.
Eesmärk: väärtuskasvatuse järjepidevus.
Direktor osaleb väärtuskasvatusalastel seminaridel, kogub kogemusi ja näiteid, töötab välja strateegiad, on eeskujuks koolitöötajatele ja õpilastele.
2. Personalijuhtimine.
Eesmärk: kõik koolitöötajad kannavad kooli väärtusi ja on eeskujuks õpilastele.
Direktor koordineerib koolitöötajate väärtuskasvatusalast tööd:
Töökoosolekud uue õppekava koostamiseks.
Koosolekud ja arenguestlused abipersonaliga.
Ühine koolitöötajate koosolek kevadel.
3. Koostöö huvigruppidega.
Eesmärk: võimalikult laialt tutvustada meie kooli väärtusi.
Vallalehes info augustis.
Infoleht 1. septembril kõigile lastevanematele.
Lastevanemate teavitamine arenguestlustel.
Info kooli kodulehele.
Küsitlus lastevanematele sügisel ja kevadel.
Vallalehes kokkuvõte juunis.
4. Ressursside juhtimine.
Eesmärk: väärtusi järgiva õpikeskkonna loomine.
Õpikeskkonna analüüs kooli väärtustest lähtudes.
Võimalusel eelarvesse raha leidmine õpikeskkonna täiustamiseks.
5. Õppe- ja kasvatusprotsess.
Eesmärk: õpilaste teadlik kooli väärtuste järgimine.
Klassijuhataja tunnis räägivad õpilased oma isiklikest väärtustest.
Klassides õpilaste oma põhiväärtuste ja kooli põhiväärtuste võrdlemine.
Kooli väärtuste lõimimine ainetundidesse.
Koolielu erinevate situatsioonide (ainetunnis, vahetunnis, huvitegevuses jne) lahendamine läbi kooli väärtuste.

Tegevuste loetelu on avatud headele ideedele.

Paindlikkus 4 vastust

Lisaks pakutud:

Arvestamine teistega 2,
teiste eripäradega arvestamine 1,
avatus 1,
traditsioonid 2,
viisakus 1,
abivalmidus 2,
vastutulek 1,
tähelepanelikkus 1,
sõbralikkus 1,
kõik head omadused 1,
õpilase hea suhtumine kooli, kaaslastesse, õpetajatesse ja personali 2,
ära tee teistele seda, mida sa ei taha, et sulle tehakse 1,
käitumine 2,
suhtlemine 1,
kooli vara väärtustamine 2,
eelkõige õppida 1,
austus 1,
viisakus 1,
kooli tugevused arengukavast 1,
inimlikkus 1,
kõik üldinimlikud väärtused 1,
tuleb olla teistega nagu tahaksin, et teised minuga oleks 1,
ei halvusta tegusid, püüan põhjustest aru saada ja lahendusi leida 1.

Kodus lapsega väärtustest (nii kooli kui üldiselt väärtustest) rääkimine:

Jah – 20,
eraldi kooli väärtustest – 11.

Selle õppeaasta alguses on kooli väärtustest rääkinud 3 vastajat.